

Становище

от доц. д-р Йовка Великова Тишева, Катедра по български език,
Факултет по славянски филологии, СУ „Св. Климент Охридски”

за дисертационния труд на Светлозара Лесева на тема *Лексикална семантика и синтактична реализация на аргументите* (при префигирани глаголи в българския език)

Дисертационният труд на Светлозара Лесева на тема *Лексикална семантика и синтактична реализация на аргументите (при префигирани глаголи в българския език)* представлява системно задълбочено изследване на процесите на префиксацията в българския език на равнището на морфологията и на синтаксиса. Акцентът в работата е поставен върху изясняването на механизмите, по които протича процесът, като се отчита многоплановостта на възможните изменения и се търси взаимовръзката между настъпващите промени. Избраната за разглеждане научна проблематика е актуална и значима. В досегашните проучвания по въпроса в българското езикознание префиксацията е разглеждана най-вече в полето на глаголният вид и начините на глаголно действие; разширяването на равнищата на изследване и прилагането на комплексен подход при анализа на езиковите факти определят приносния характер на предложения дисертационен труд. Анализирани са богат и надежден корпус от данни, включващ примери от различни източници, които дават сведения както за кодифицираното състояние на българския език, така и за неговата динамика – за нови значения или съчетателни възможности, възникнали в резултат на префиксацията. Резултатите от направените анализи, систематизациите и обобщенията са значими в приложен план за лексикографската практика, както при разработването на нови речникови статии, така и при създаването на единна система за дефиниране на близки лексикални значения на различни глаголи.

Дисертантката ясно и обективно е формулирала научните цели в изследването, като точно е разграничила техните теоретични и приложни аспекти. Въпросите, които се разглеждат при решаването на конкретните задачи, са значими за съвременната българска лингвистика и имат приносен характер за разширяване на знанията за глаголното словообразуване, аспектологията, семантиката на изречението и формалното му описание. В теоретичен план работата изяснява редица закономерности, свързани с отношенията между семантичната и формалната структура на глаголната фраза и на изречението като цяло. Лексикално-концептуалната и аргументната структура на предикатите не се разглеждат самостоятелно, а се акцентира върху зависимостите между тях, като убедително се доказва, че тези зависимости са резултат от действието на определени префикси, добавени към основата на изходния глагол.

Задълбочена теоретична подготовка на дисертантката по въпросите на аспектиалността (лексикален аспект, глаголен вид в славянските езици, начин на действие), пределност и теличност; познаването на съвременните теории за описание на семантична (тематична) и на аргументна структура на предикатите са отразени в избраната надеждна методология за анализ на данните и в разработения инструментариум, който е адекватен на изследователския обект. В това отношение

водеща е идеята, че концептуалната структура на предиката представлява структурирано описание на ситуациите в света, включващо две равнища: тематично и аспектиално-събитийно. Направените конкретни наблюдения и анализи доказват интуитивната представа за концептуалната структура като единно цяло, изградено от елементите на тематичното и на аспектиалното равнище. На първото равнище са дефинирани отношенията между участниците в събитието и предиката; на второто се представя начинът, по който семантичните конституенти участват в протичането на ситуацията - а така се преопределя и синтактичната реализация на аргументите. Ценното в подхода, приложен в дисертацията, е разглеждането на префигираните глаголи и изходните им корелати и на двете равнища, като се търси взаимодействието или зависимостта между тях. Така наблюденията не се ограничават само до словообразуването или аспектиалните промени, а водят до по-генерализирани обобщения за предикатната структура на равнището на семантиката и синтаксиса.

За целите на научното изследване е разработен надежден модел за формализация на лексикалносемантичната структура на префигираните и изходните предикати. Той обединява идеите за семантичните фреймове като средство за представяне на участниците в ситуацията и релациите между тях и идеите за предикатната декомпозиция за представяне на аспектиално-събитийните свойства на фреймовете и аргументната реализация. Предложеният теоретичен модел за описание на семантичните взаимодействия е успешно апробиран при анализа на конкретни групи глаголи. Възможността за формализация на връзките между тематичната и аспектиалната структура на предиката позволява формулирането на универсални и на езиковоспецифични закономерности между изходните и префигираните глаголи. Този извод допълва научните приноси в дисертацията.

Без да подценявам задачите с приложен аспект, застъпени в изследването, бих открила като най-значим в теоретичен план и новаторски за съвременното състояние на българската граматика предложеният модел за механизма на префиксация и ролята на представките: повечето представки съотнасят ситуацията със скала, спрямо която ситуацията се развива във времето. Скалите могат да бъдат: вътрешни – измерват протичането на ситуацията спрямо нейно вътрешноприсъщо свойство, и външни – налагат външен за ситуацията измерител, напр. темпорален, качествен или количествен. От това следва и разделянето на представките на два вида: лексикални и надлексикални. При префиксацията влияние оказва съвместимостта на скалата, задавана от префикса, и скалата, дефинирана за изходния глагол. С включване на представки, които дефинират вътрешна скала, се променят тематичните и/или лексикалноасспектиалните свойства на предикатите; като резултат от това се променят морфологичните и синтактичните свойства на предикатите. В тази светлина по нов начин се представя и въпросът за отношението между участниците в ситуацията и включването им в аргументната структура на предиката. Приноси за разглеждането на синтактичната структура са изводите на дисертантката, че при взаимодействието си с тематичната структура представките избират конституент, който отговаря на задаваната скала, и по силата на това изискват включването му и в аспектиалната структура на предиката.

Заклучение: Дисертационният труд на Светлозара Лесева *Лексикална семантика и синтактична реализация на аргументите (при префигираните глаголи в българския*

език) съдържа значими научни и научноприложни резултати, които представляват оригинален принос в българското езикознание. Дисертационният труд убедително показва задълбочените теоретични знания на дисертантката и способностите ѝ за самостоятелни лингвистични изследвания. Всичко това ми дава основание да гласувам ЗА и да препоръчам на членовете на научното жури на Светлозара Лесева да бъде дадена образователната и научна степен "доктор".

10. 09. 2012 г.
Йовка Тишева

доц. д-р